

„MOTINA ŽEMYNA...“

Su tautosakininke ir mitologe, 2019 m. Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos laureate, humanitarinių mokslų daktare Nijole LAURINKIENE kalbasi Juozas ŠORYS.

■ *Nijole, sveikinu su garbinga Nacionaline Jono Basanavičiaus premija! Galvojau, kad ta proga kalbėsime, kaip lietuviai ir aisčiai (baltai) suvokia žemę ir dangų, šaknis ir viršūnes. Nuo šių priešybių vienybės atsispyrus, kaip dabar regisi tėvų, senelių vaidmuo ir reikšmė Jūsų gyvenime?*

Nors didžiąją gyvenimo dalį praleidau Vilniuje, laikau save dzūke, kadangi šiai etninei grupei priklausė abu mano tėvai. Tėvelis Izidorius Šimelionis buvo gimęs 1919 m. ir kilęs iš Dubinių kaimo, Peleos krašto (dabar Baltarusija). Šiomet (kalbėtasi 2019 m. – J. Š.) gimimo šimtmečio proga Peleos mokykloje dėstomąją lietuvių kalbą (toks jos pavadinimas) įvyko gražus jo atminimo pagerbimas. Tėvelis pridėjo daug rūpesčio, kad ta mokykla 1992 m. būtų įsteigta ir kad būtų atšventinta Peleos bažnyčia, kurioje iki šiol vyksta lietuviškos pamaldos. Tiksliau sakant, kad ten laikytusi stiprus lietuviškumo bastionas. Iš tų vietovių, iš Senųjų Druskininkų kaimo, buvo kilęs ir jo tėvas Motiejus. Motina Juzė Gradauskaitė, pagimdžiusi devynis vaikus (išaugo šeši), buvo santūri, išmintinga, kaime turėjusi autoritetą. Tad galima sakyti, kad seneliai buvo to krašto autochtonai. Akivaizdu, kad kadaise tas kraštas tikrai buvo lietuviškas. Antai gimtajame tėvelio kaime buvo apie 70 trobų, kuriose su retomis išimtimis gyveno vien lietuviai. Panaši buvo ir kitų kaimų, įsikūrusių apie Pelesą ir Rodūnią, tautinė sudėtis. Beje, esama spėjimų, kad į tas vietas po Didžiojo prūsų sukilimo buvo atsikėlę prūsų pabėgėliai. Kalbininkai Janas Otremskis ir Tamara Sudnik pastebėjo, kad apie tai bylotų kai kurios fonetinės vietinių gyventojų kalbėsenos ypatybės. Tuo remdamiesi, jie teigė, kad tokia prielaida galima. Anksti pajutau, kad to krašto žmonės man kelia simpatijas. Mano vaikystė praėjo Jeruzalėje, Vilniuje. Turėjau brolių ir seserį, o gyvenome dviejų kambarių butelyje, bet visada tilpdavo ir iš Peleos atvažiuavę giminės, ir pažįstami – visiems vietos užtekdavo. Jie į Vilnių atvykdavo mokyti, dirbti ar pas gydytojus. Stebėdama jų elgesį, klausydama dzūkiškų kalbų atkreipdavau dėmesį į kiek kitokį jų mąstymą, pasaulio suvokimą. Beje, tėvelis irgi labai mėgo vartoti to krašto dzūkiškus posakius ir tarmes. Buvome prie to pripratę, reaguodavome kaip į savaime suprantamą

Su tėveliu Izidorium Šimelioniu. Apie 1954 m.

dalyką. Sakydavo: „Vaikai, paduokit geląžį!“ Tai buvo didžiulis duonriekis peilis. Iš jo lūpų nuolat girdėjome patarles, priežodžius ar kitokius vaizdingus posakius.

Esate užsiminusi apie išlikusius Peleos krašto archajinius mitologinius vaizdinius.

Būdama jau kiek vyresnė, pastebėjau, kad vietiniai žmonės vartojo retus žodžius ar frazeologizmus. Vienas tokių – Žemyna / Žamyna. Kartą su giminaitė, Marijos Kruopienės seserimi Rozalija (jos abi – mano tėvelio iš mamos pusės antros eilės pusseserės), ėjome iš Peleos į Dubinius, ir ji, vienoje vietoje sustojusi, su nusistebėjimu tarė: „O! Mocina Žamyna!“ Mano teta, tėvelio jauniausioji sesuo Marytė (jai dabar 90 metų), kuri gyvena pas dukrą Jurbarke, sakė, kad mano probobutė Ieva Ruseliavičienė atsisotodavo pirkioje priešais šventus paveikslus ir, iškėlus rankas, sakydavo: „Ak, Žamyna, mana mocina!“ Taip ji sakydavo, norėdama išreikšti kažkokius ypatingus jausmus, pasakyti kažką svarbaus arba nustebusi. Tam tiko ir krikščioniški šventieji paveikslai. Žodžiu, tie dalykai derinosi, netrukdė vieni kitiems. Ir dar teta pakomentavo: „Mes galvojom, kad Žamyna tikrai mūsų mocina. Juk jon ir sėjam, ir ji mus peni. Ir mirusius priglaudzia.“ Kai 2011 m. ten lankėmės kartu su Rita Balkute, užrašėme ir maldų, skirtų Žemynai, kuriomis buvo prašoma gausaus derliaus, kad ji būtų maloninga. Mano tėvukas sakydavo, kad Žemyna tame krašte buvo

Kompleksinėje Dubičių ekspedicijoje. Centre – Nijolė Šimelionytė, pirmas iš kairės – kalbininkas Aloyzas Vidugiris. 1971 m. Danieliaus Šemetulskio nuotrauka.

labai svarbi ir apskritai buvo virš visko. Galbūt tai Žemynos gerbimo tradicijos tąsa, panašiai ji buvo gerbiama Mažojoje Lietuvoje. Manau, kad dar prieš rašant knygą apie Žemyną ji jau buvo mane paveikusi emociškai...

Beje, kai 1992 m. buvome ekspedicijoje Mištūnuose (Šalčininkų r.), pateikėjas Stasys Galinis, g. 1913 m., žemyna vadino pačią žemę, tą žodį vartojo tiesiog kaip žemės sinonimą.

Taip, ir Pelesos apylinkių žmonėms žemyna visų pirma reiškia žemę. Ją įvardydavo labai pagarbiai ir suvokdavo, kaip išskirtinai gerbtiną. Tai mitologizavimo proceso rezultatas, žemės sudievinimo išdava. Todėl taip buvo vadinama ir deivė Žemyna. Nors lietuvių tautosakoje bei mitologijoje ir neužfiksuota antropomorfinio Žemynos atvaizdo, bet akivaizdu, kad žemė buvo mitologizuojama, sudievinama. Kaip ir kai kurios kitos gamtos stichijos.

Ir tuo pavidalo neturėjimu ji panaši į senovės graikų Gają...

Taip, tokia yra senovės graikų Gaja (kitaip sakant, Žemė) arba viena seniausių romėnų dievybių Telus.

Dar vienas archaizmas – ten sakoma ne Mėnulis, o Dievaicis. Jis reiškia ir dangaus kūną, ir mėnesį, kaip apibrėžtą laiko matą. Ir seniau į Vilnių atvažiavę pelesiškiai vis sakydavo – Dievaicis, Dievaiciulis... Ir mano tėvas taip Mėnulį įvardydavo kalbėdamas ir su giminėmis, ir su mumis, vaikais.

Esate rusiškai parašiusi straipsnį apie Pelesos vadinamąsias pričitanijas, arba laidotuvių raudas...

Tai buvo mano pirmasis straipsnis, paskelbtas Maskvoje 1989 m., apie Pelesos laidotuvių raudas. Prieš tai ten rinkausi medžiagą, nors, aišku, vaikščiojau kartu su tėveliu, nes jei į trobą užeidavome su juo, tai žmonės iškart pasitikėdavo, atsiverdavo ir noriai kalbėdavo apie tai, ko paklausdavau. Pakalbėdavo apie raudas ir paraudodavo. Tada į magnetofoną užrašiau ir raudų. Jos buvo tik laidotuvių, ne vestuvinės ar kitokios. Vėliau, kai mirė M. Kruopienės sesuo Rozalija, mačiau, kaip iš tikrųjų natūralioje aplinkoje raudama. O raudojo tada viena iš keturių jos seserų. Gražiai, jaudinančiai... Dabar jau esame pripratę tik skaityti užrašytus raudų tekstus.

Kokią įtaką patyrėte iš motinos giminės pusės?

Mano mama Jadvyga Baranauskaitė-Šimelionienė gimė Krūminių kaime (Varėnos r.), vėliau gyveno Mažųjų Lieponių kaime prie Spenglos upės, netoli Valkininkų. Kai mes, vaikai, ten atvažiuodavome, išties prie namų matydavome dides šlamančias liepas; jų šlamėjimas girdėdavosi ir jau sugulus pirkioje. Mama visą gyvenimą išdirbo medicinos seserimi ir šiam darbui buvo pasišventusi. Kai dirbo Jeruzalėje patronažine seserimi, aplankydavo mažus vaikus visoje plačioje apylinkėje – dar ir Baltupiuose, Verkiuose (tuomet nebuvo daugiaaukščių namų), o į namus parsinešdavo rašyti korteles. Prisimenu, jose pirmas sakinytis paprastai būdavo: „Odelė švari...“ Mamos tėvas Motiejus Baranauskas buvo ramus, tylus, darbštus ir sąžiningas žemdirbys. Diedulis – taip mes, vaikai, jį vadindavome – maloniai šypsodavosi, buvo, regis, toks, kokį įsivaizduoju Juozo Tumo-Vaižganto Mykoliuką. Jis buvo ištremtas (kaip, beje, ir mano tėvas bei jo brolis mokytojas Motiejus) pokario metais į Vorkutą ir Lieponyse paliko žmoną su penkiais vaikais. Jam grįžus po kiek laiko dar gimė pagrandukas. Graži, aukšta močiutė Petronėlė Dudutytė, kilusi iš netolimo Dargužių kaimo, – tikra dzūkė, giesmininkė, mėgusi bendrauti, kieminėtis, taip pat – pasipuošti. Nors jie gyveno pirkioje šiaudiniu stogu su šešiais vaikais, bet į bažnyčią nueiti ji turėjo *lakerkas* (lakinius batelius). Kartą iš Valkininkų į Nemunaitį (kone 100 kilometrų) dar jauna močiutė su drauge nešėsi maišą grūdų, kad jį pardavusi nusipirktų gražų pliušinį paltą. Prieš karą, kai mano mama ir jos seserys su broliu buvo dar maži, tame kaime gyveno daug žydų ir tik trys lietuvių šeimos;

lietuviukai mokėjo žydiškų dainelių, žaidimų, nes buvo įpratę kartu žaisti. Karo metais močiutė slėpė dvi kaimynes žydaites.

Kaip subrendo noras studijuoti lituanistiką? Galbūt kas nors nukreipė, padarė įtaką?

Į lituanistiką pradėjau krypti jau mokydamasi Vilniaus Antano Vienuolio vidurinėje mokykloje, kur mus mokė puiki lituanistė Bronė Katinienė, gebėjusi ugdyti auklėtinių mąstymą, saviraišką, kūrybingumą. Kartą devintoje klasėje gavome užduotį namie parašyti rašinį laisva tema. Aš tada parašiau pasaką, ir jau kitą dieną mokytoja pasakė, kad važiuosiu į respublikinį moksleivių kūrybos konkursą Kapsuke (dabar Marijampolė). Po to pamažu ėmė rasti ambicijų. Įstojus į Vilniaus universitetą, autoritetų irgi nestigo. Profesorius Donatas Sauka ne tik buvo mūsų kurso kuratorius, bet ir patraukliai, savitai dėstė tautosakos kursą, todėl paliko neišdildomą įspūdį; vėliau jis vadovavo mano rašomai disertacijai. Be to, susidomėjusi klausiau profesorių Jurgio Lebedžio, Jono Kazlausko, Petronėlės Česnulevičiūtės paskaitų. Visa tai paveikė taip, kad norėjosi giliau aiškintis, kas esmingo slypi lietuvių etnoso dvasiniame pasaulyje, kokia jo prigimtis, kas esame... Prisidėjo ir tai, kad mano vyras Mečys Laurinkus (susipažinome, kai buvau penktame kurse) tuo metu bendrabutyje gyveno viename kambaryje su Algirdu Patacku. Jie su draugais tuo metu irgi kryo į panašias baltiškas temas. Vykdavo intensyvūs siauro rato žmonių pokalbiai, kurie nepaprastai sudomindavo, patraukdavo ir mane savaip motyvavo sukurti panašia tyrinėjimų kryptimi. Beje, nuo pirmojo kurso (1970 m.) buvau įsitraukusi į besikuriančio universiteto kraštotyrininkų klubo „Ramuva“, kuriam tuomet vadovavo Jonas Trinkūnas, o vienas aktyviausių jos veikėjų, ideologų buvo filosofas (tuomet aspirantas) Arvydas Šliogeris, veiklą. Pirmojoje klubo kraštotyros ekspedicijoje Dūkštose dalyvavo ir Romualdas Ozolas. Šios autoritetingos asmenybės darė įtaką, kėlė ramuviečių entuziazmą, užsidegimą domėtis krašto praeitimi ir paveldu.

Baigusi universitetą nuėjau pas prof. D. Sauką pasisakyti, kad norėčiau rašyti tautosakinį darbą „Baltų lyrizmo esmė“. Pasakė, kad per daug sudėtinga tema, kad pirmajai disertacijai to būtų per daug... Pasiūlė rašyti tema „Darbo ir kalendorinių dainų kompozicija“, matyt, norėdamas, kad niekam tais sovietiniais laikais neužkliūčiau. Sutikau, bet kai pradėjau nuodugniau aiškintis, kas yra ir kam buvo sukurtos kalendorinės dainos, vėlgi ėmiau krypti į anksčiau rūpėjusią sritį.

Tada dar nedirbote tuometinio Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos skyriuje?

Ne, po universiteto baigimo buvau paskirta mokytojauti Šalčininkų r. neakivaizdinėje mokykloje, o paskui perėjau į tokią pat Vilniaus r. neakivaizdinę mokyklą (jos punktai, kuriuose dirbau, buvo Juodšiliuose, Salininkuose, Pagiriuose, Keturiasdešimties Totorių kaime). Ten išdirbau apie dešimt metų. Šis darbas buvo palankus tuo, kad turėjau daug laisvo laiko, kurį galėjau skirti studijoms bibliotekose. 1994 m. disertaciją apsigyniau Taline. Mano darbas vadinosi „Lietuvių kalendorinių dainų semantika ir poetika“ ir buvo parašytas lietuvių kalba, bet tuomet buvo reikalaujama disertaciją išversti į rusų kalbą. Estai mane labai šiltai ir draugiškai priėmė. Viena iš oponentų, pati pasiūliusi atlikti šią misiją, buvo Ingrid Riutel (Ingrid Riiutel) (kitas – Kazys Grigas). I. Riutel tada konstatavo, kad galiu būti laikoma naujo dainų tyrinėjimo metodo pirmeive Pabaltijyje. Estams nauja buvo tai, kad dainose ieškojau mitologinių gelmių.

Ar vėliau išleista Jūsų knyga „Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose“ (1990) yra transformuota disertacija?

Tai kiek papildytas lietuviško disertacijos teksto variantas. Tą darbą rašiau labai užsidegusi, vėliau kiek atvėsaus ir ėmiau į jį žvelgti blaiviau.

N. Šimelionytė, Aušra Vaitkutė, Margarita Marcinkevičiūtė, Marytė Kunevičiūtė, Jonas Trinkūnas ir pateikėjas VU kraštotyrininkų ramuvos ekspedicijoje Dūkštose. 1970 m. Romualdo Ozolo nuotrauka.

Kokios teorinės mokyklos tada Jums darė įtaką, kiek jos buvo svarbios rašant kitas studijas?

Aišku, ta teorinių idėjų raida vyko kartu su gyvenimo iššūkiais. Kai sūnui Povilui suėjo metukai, vėl ėmiau veržtis į bibliotekas, atrodė, kaip galiu sėdėti namie nieko rimto neveikdama... Tėveliui padedant iš Baltiškių kaimo (Pelesos krašto) parsivežėme bobutę Aniulę, kuri gyveno su mumis ir prižiūrėjo sūnų. Kiekvieną rytą devintą valandą jau būdavau prie universiteto Profesorių skaityklos durų... Pirmiausia perskaičiau lietuvių folkloro tyrinėtojų darbus, vėliau visą įmanomą rusų autorių literatūrą: Aleksandrą Veselovskį, Aleksandrą Potebnią, Aleksandrą Afanasjevą ir kitus, netgi perverčiau žurnalo „Ruskių folklor“ tomus. Taip pat išstudijavau įvairių tautų dainas su mitų užuominomis, man pavyzdys buvo D. Saukos knyga „Tautosakos vertė ir savitumas“ (1970), parodžiusi, koku plačiu pažinimo ir lyginimo horizontu turi remtis tyrinėtojai. Beje, tais laikais buvo patogiu naudotis tarpbibliotekiniu abonentu, tad ėmiau užsisakinėti Mirčos Eliadės knygas vokiečių kalba, kurios mane labai paveikė, tada buvau jomis sužavėta. Tai tapo vienu iš teorinių mano tyrinėjimų pagrindų. Be to, panašiu metu į Vilnių paskaitų skaityti buvo atvažiavęs Algirdas Julius Greimas. Jo metodas irgi padarė įtaką. Nuo tų laikų ir balansuoju ant religijos tyrimų, fenomenologijos ir semiotinės loginės mąstymo struktūros briaunos. Supaprastindama galiu pasakyti, kad dirbu metodologiniame lauke tarp religijotyrimo iracionalumo ir griežtos logikos.

Kitaip sakant, naudojantės struktūralizmo, semiotikos ir fenomenologijos tyrimų mokyklų metodais, tik juos taikot pagal individualų suvokimą ir konkretų poreikį? Ką žkur ten įsiterpia ir Vladimiro Toporovo bei Viačeslavo Ivanovo mokslinė patirtis?

Be abejo, jie man svarbūs. Beje, dar prieš disertacijos rašymą skaičiau jų darbus, ir jie mane labai sudomino. Ėmiau galvoti, kad būtų naudinga bent su vienu iš jų pabendrauti ir pasidalinti lūkesčiais, o gal kuris net sutiktų tapti darbo vadovu. Iš kalbininko Algirdo Sabaliausko gavusi adresą, nuvykau į Maskvą ir buvau labai palankiai, draugiškai sutikta V. Toporovo namuose. Jis skyrė man daug laiko ir suteikė naudingų patarimų. Pavyzdžiui, nuo ko pradėti mokslinį darbą, ką verta studijuoti, į ką atkreipti dėmesį. Mūsų ryšys nenutrūko ir vėliau, nemažai su

juo konsultuodavausi. Dar kartą susitikome, kai jis buvo atvykęs į Lietuvą ir dalyvavo 1979 m. Rusijos Mokslo Akademijos Slavistikos instituto surengtoje ekspedicijoje Pelesos krašte.

Esate minėjusi, kad svarbios buvo ir užsienio stažuotės. Kokios ir kuo?

Leonardas Sauka, tuomet vadovavęs Lietuvių literatūros ir kalbos instituto Tautosakos skyriui, pasiūlė pasistažuoti Vokietijoje. Pasidomėjau, kurie keliami reikalavimai pretendentai į solidžią Aleksandro fon Humbolto fondo stipendiją, ir ją gavau, tad 1992–1993 m. ėmiausi studijų Miunchene, Liudvigo Maksimiljano universitete. Beje, ten pat, regis, 1930 m., studijavo ir Balys Sruoga. Algis Samulionis paprašė archyvuose pasidomėti B. Sruogos rašytų „Dainų poetikos etiudų“ medžiaga. Universiteto archyve gavau leidimą pasinaudoti jo darbo rankraščiais ir galiausiai jų kopijas parvežiau į Lietuvą. O studijos man buvo naudingos, nes gerai susipažinau su germanų mitologija, kuri, kaip ir slavų, yra artima ir svarbi baltų mitologijai tirti, nes galima aptikti daug analogijų. Tuo metu rinkau medžiagą studijai apie Perkūną, tai paaiškėjo, kad Toro (kitur jis vadinamas Donaru) garbinimas Vokietijoje irgi buvo aktualus. Be to, dar V. Toporovas buvo įteigęs, kad būtinai reikia studijuoti ir senovės islandų „Senąją Edą“, tad uoliai ja domėjausi. Studijuojant germanų senovę ir mitologiją šis šaltinis yra esminis, pamatinis.

2004 m. su vyru, paskirtu Lietuvos ambasadoriumi Ispanijoje, išvykome į tą šalį. Joje praleidome ketverius su puse metų. Prieš išvykdamą turėjau begalę pareigų – Sakytinės tautosakos skyriaus vadovės, LLTI ir VDU doktorantūros ir habilitacijos komisijų pirmininkės ir kt., o Ispanijoje teko save įtikinti, kad jos nebuvo tokios reikšmingos ir kad atėjo metas atsidėti kūrybai. Madride yra daug puikių bibliotekų, ypač man patiko Komplutensės universiteto biblioteka Madride. Jau tada galvojau rašyti studiją apie Žemyną, o ten aptikau daug naudingos literatūros apie Viduržemio jūros kraštų (ypač senovės graikų ir romėnų) religiją ir mitologiją vokiečių, anglų, ispanų (kiek pramokau) kalbomis. Išstudijavau, kokia žemės deivė buvo kitose tautose ir kultūrose, ypač vakarietiškoje tradicijoje, taip pat gilinausi į teorinius dalykus. Beje, norėdama geriau išmokti ispaniškai, Muneros mieste lyje gyvenau kartu su ispanų šeima. Pas juos nuvažiavau per Vendimiją, kai nuimamas vynuogių derlius ir švenčiamos pabaigtuvės. Darbai vykdavo

N. Laurinkienė ir Rita Balkutė su pateikėjais, ievaro rišėjais. Onuškis, Trakų r. 2011 m.

nuo ankstauro ryto iki vakaro, tad ir aš mielai įsitraukiau į vynuogių skynimą – taip geriau pažinau šiuos žmones ir jų papročius. Kartu dirbome, valgėme, klausiau ispanų dainų...

Beje, 2004 m. buvau įsteigusi „Baltų kultūros klubą“, kuris rinkdavosi Vilniaus senamiestyje (Šv. Mykolo g. 12–1). Jo idėja buvo suburti skirtingų sričių mokslininkus, kurie rūpintųsi baltų kultūros paveldu, diskutuotų ir dalintųsi patirtimi apie atliekamus tyrimus, skaitytų paskaitas, informuotų apie leidinius, konferencijas. Keletą metų veikusiame klube paskaitas ar pranešimus skaitė dr. Gintaras Beresnevičius, dr. Bronys Savukynas, habil. dr. Valentinas Baltrūnas, dr. Vytautas Ališauskas, dr. Dainius Razauskas, dr. Bronė Stundžienė, dr. Daiva Vaitkevičienė, dr. Jurga Sadauskienė, maskvietė dr. Svetlana Ryžakova, o diskusijose dalyvavo nemažai suinteresuotų žinomų asmenybių. Renginiuose dalyvavo ir svečiai iš užsienio: maskviečiai prof. Tatjana Civjan, dr. Nikolajus Michailovas, dr. Marija Zavjalova, minskietis Todaras Kaškurevičius. Pastaruoju metu institute rengiu mokslinių seminarų ciklą „Naujausi mitologijos ir tautosakos tyrimai“.

Baltų mitologijos studijas pradėjote nuo gilinimosi į tautosaką, o ne į istorinius šaltinius. Dar jums svarbūs kalbiniai duomenys ir lyginamieji tyrimai. Ar galite nusakyti savo interesus, tyrimo lauko kaitą ir raidą?

Teisingai išvardijote, tyrimų tikslas, pobūdis ir turima medžiaga lemia metodo pasirinkimą. Taip pat išsikelta idėja. Kartais tyrimą gali įkvėpti ir pastebėta netikėta, iškalbinga detalė: pradėdi aiškintis, ką ji reiškia, kokia jos prasmė? Pavyzdžiui, ne taip seniai buvau užkliuvusi už ratais važiuojančios Saulės vaizdinio. Jis paminėtas, atrodytų, paprastose piemenų dainelėse, kurias buvo paskelbęs tautosakininkas dr. Jonas Balys. Iš pirmo žvilgsnio – jose nėra nieko ypatingo, bet pasigilinus išaiškėjo, kad tai labai archajiškas, daugeliui Europos ir Azijos kultūrų, kurios siejamos su soliarine mitologija, bronzos amžiumi, žinomas vaizdinys. Reikia nemažai dirbti, kad visa tai atsivertų. Bet šis darbas labai įdomus – kaip detektyvas.

Dirbdama institute parengėte „Lietuvių liaudies dainyno“ X tomą, skirtą jaunimo ir meilės dainoms. Kuo mitologą gali praturtinti tokia empirinė patirtis?

Tautosaka su mitologija yra tiesiog organiškai susaugusios. Juk tautos žodinis palikimas yra susijęs su senuoju mąstymu, kurio vertybes ir idėjas išreiškia mitologija. Mitologija nėra kažkokie prasimanymai, fantazijos, melai... Tai buvo tam tikras mąstysenos būdas. Jį tirdami išvelgiame, kaip senovės žmonės suvokė pasaulį, kokie buvo jų santykiai su gamta ir jos stichijomis.

Nuo mitologijos neatskiriama ir religiniai vaizdiniai bei tikėjimai. Ar galima nustatyti ribas, kas yra senoji baltų religija, o kas – mitologija?

Kartais tai išties sunku atskirti. Manau, kad geriausia į šiuos reiškinius žvelgti kaip į visumą, į pasaulėžiūrinę sistemą. O norint jos elementus rekonstruoti ar interpretuoti, prireikia įvairių metodų, skirtingų priėgų.

Ar galėtumėte nusakyti senosios pasaulėjautos ar pasaulėžiūros raidą, tarkim, nuo Senosios Europos iki indoeuropiečių, baltų laikų? Ar savo tyrinėjimuose dar susiduriate su Marijos Gimbutienės aptartosios matristinės sistemos reliktais?

Kai ką dar galime užčiuopti. Ispanijoje skaičiau religijotyrynių darbų ir apie matristinių reiškinių liekanas šiuolaikinėse visuomenėse... Marija Gimbutienė yra iki šiol pasaulyje dažniausiai cituojama lietuvių mitologė ir archeologė. Ji dažnai nurodoma kaip privaloma studijų autorė, ja vis dar remiamasi moksliniuose darbuose, nors kai kurie tyrinėtojai jos idėjas vertina kritiškai. Beje, mano tėvelis Vytauto Didžiojo gimnazijoje Vilniuje su Marija Alseikaite-Gimbutiene mokėsi vienoje klasėje, o vienu metu net sėdėjo viename suole. Kartais tai prisimindavo ir papasakodavo kai kurių detalių.

Aišku, turėjau susivokti ir kaip vertinti matricentrinę Senosios Europos teoriją. Manau, kad tas senosios mitologijos sluoksnis galėjo egzistuoti, bet dabar išlikusiuose reliktuose atskirti, kas priklauso jam, o kas jau indoeuropiečiams, nėra lengva. Baltų religiją ir mitologiją traktuojame kaip įvairių sluoksnių visumą, kaip tokią ją ir tyrinėjame. Lengviau atpažįstami yra indoeuropiečių mitologijos pavidalai. Tarkim, dievas Perkūnas yra tipiškas tos mitologijos ir ideologijos atstovas.

Bet turbūt tiriant moteriškąsias baltų dievybes tenka suklusti: kokia jų kilmė?

Taip, tuo atveju reikia žymiai labiau suklusti, nes moteriškosios dievybės, laikui bėgant, yra patyrusios transformacijas, įgijusios naujų bruožų. Jų kilmę aiškintis būna keblu, tad priimtinau būna gilintis į jų prasmę, funkcijas ir atskleisti tai, kas įmanoma. Kitaip tektų murkdytis hipotezių ir spėjimų gausoje ir kultų pavojus nuvažiuoti į lankas... Rašydama darbą apie Žemyną („Žemyna ir jos mitinis pasaulis“, 2013) ir rinkdama jam medžiagą gavau Lietuvos mokslo tarybos finansavimą ir

su patyrusia tautosakos rinkėja R. Balkute surengėme 10 ekspedicijų po įvairias Lietuvos vietas. Buvau nustebinta, kad net 2011–2013 m. mums pavyko sutikti žmonių, kurie prisiminė archajinių dalykų. Pavyzdžiui, Onuškyje (Trakų r.) senyvas vyras Stasys Jarmalavičius su žmona prisiminė, kaip baigiant rugiapjūtę iš paskutinių nenupjautų rugių pluoštelio daromas *ievaras*. Atsivedėme juos į rugių lauką, ir jie parodė, kaip tai daroma. Tarkim, iš paskutinio rugių pluoštelio gali būti supinama kasa, ant kurios galo uždedamas akmuo, šalia padedama duonos ir druskos. Kartais kaip auka ir pinigėlis numetamas. Arba vietoj kasos surišamas mazgas. Tai auka žemei, kad ji kitais metais duotų gerą derlių. Pasirodo, ievaras net toje pačioje vietoje galėjo būti daromas įvairiai. Apie Pelesą užfiksavome kitą ievaro pavadinimą – barzda. O minėtoji mano teta Marytė, tėvelio sesuo, parodė, kaip Pelesoje buvo surišamas rugiapjūtės pradėtuvių „svečias“, kitaip sakant, pirmasis rugių pėdelis. Kitur užrašėme pasakojimų apie paprotį pavasarį išarus pirmąją vagą aukoti (užkasti) duonos plutelę. Prieš tai artojas nukeldavęs kepurę, kartais atsiklaupdavęs ir pabučiuodavęs žemę. Apskritai žemė buvo bučiuojama pradėdant ir baigiant žemės darbus (dėkojant už derliaus dovanas), be to, paliekant gimtąjį kraštą, atsisveikinant su juo arba išreiškiant džiaugsmą grįžus. Sėjant miežius kai kur seniau žemei buvo aukojama kiauliena, o daugelyje Lietuvos vietų buvo paplitęs paprotys sėjos dieną suvalgyti kiaulės uodegą ar šiaip kiaulienos, kad būtų geras miežių derlius. Apie tai dainuojama lietuvių (taip pat ir latvių) dainose apie iš miežių daromą alų. O XVI a. antroje pusėje jėzuitų misionierius Jokūbas Lavinskis Žemaitkiemyje (dabar Ukmergės r.) užfiksavo, kad moterys žemei deivei aukojė kiaulę, – manoma, kad rudens pradžioje, galbūt užbaigus žiemkenčių sėją. Sakoma, kad toks aukojimas buvo privalomas išventinant naująją namų nuotaką, įvesdinant ją į namus. Tikėtina, kad kiekviena moteris turėjo pagerbti motiną Žemyną. Juk abi jos – gimdytojos, gyvybės kūrėjos. Kai kuriose vietose senos moterys žemę bučiuodavo netgi kiekvieną vakarą – dėkojo, kad ji nešioja, maitina. Žemyna kaip žemė 2011–2013 m. buvo minima apie Pelesą, dar apie Valkininkus, Panočius. Jonas Lasickis XVI a. liudijo, kad Žemyna buvo gerbiama ir Žemaitijoje, o Matas Pretorijus pateikė duomenų apie Žemynos kulto apraiškas XVII a. viduryje Mažojoje Lietuvoje.

Be to, jis rašė ir apie apeiginį alaus nuliejimą žemei – žemynėliavimą...

Dar apie nuliejimą Žemynai rankraštiniame XVI–XVII a. žodyne yra rašęs Geldapėje gimęs kalbininkas Jokūbas Brodovskis, minėjęs, kad Žemynai prieš Kalėdas buvo nuliejama alaus ir sakoma: „Žemynėle žiedkėle, pakylėk mūsų rankų darbus!“

Sutelkta medžiaga apie Žemyną ir jos garbinimą parodė, kad lietuviams beveik iki šių dienų yra svarbi ciklinio laiko rato samprata, kai pavasarį žemė atgimsta, vėliau duoda derlių, rudenį ruošiasi miegui, o žiemą ilsisi. Akivaizdu, kad ši dievybė ne vien baltų adoruojama – panašią deivę turėjo senovės graikai ir romėnai, taip pat slavai. Tai rodo, kad tas pagrindas, ant kurio gyvename, į kurį remiamės, mums buvo svarbus nuo pačių seniausiųjų laikų.

Kalbant apie Žemyną ir kitas iškilesnes baltų moteriškas dievybes neišleistinos iš akių ir Medeinė / Žvorūna, Ragana, Giltinė, Krūminė, Javinė, Dirvolira, Ponikė ir kitos. Latviai turi Vėlių motę, Miško motę ir daugybę kitų už tam tikras sferas atsakingų mitinių motinų. Kuo skiriasi šie lietuvių ir latvių mitiniai vaizdiniai?

Beveik kiekviena latvių gamtos sritis turi globėją – motiną. Tai Žemės, Ugnies, Krūmų ir kitos motės, o lietuviai motina vadina Žemyną. Kitų deivių (išskyrus Saulę) motinomis paprastai nevadiname. Nepaisant to, kad ir neturi motinos pavardžio, kai kuriais atvejais jos atlieka motinų vaidmenį. Sakysim, motina kartais gali būti Laumė – ji gali turėti vaikų. Yra prielaida, kad ji galėjusi būti griaustinio dievo sutuoktinė. Su vaikais turi ryšių Laima arba trys Laimos. Taip pat ir Ragana, nors ji turi ir kanibališkos esybės bruožų – nuo seno vaikai jos bijo. Mūsų deivės yra užfiksuotos skirtinguose šaltiniuose ir kai kuriais atvejais atspindi skirtingus baltų religijos ir mitologijos raidos etapus, todėl ne visos jos gali būti susijusios kaip vienos sistemos narės. Kai kurios savitos ir lokalias, žinomos tik tam tikrose vietose, kai kurios atsiradusios dėl kontaktų su baltų kaimynais slavais. Kiekvienas atvejis analizuotinas atskirai.

Kita vertus, ir baltams nesvetimas noras išsiaiškinti baltų dievų panteoną su logiškai paaiškinama hierarchija ir struktūra. Ir dėl to kyka panašių sunkumų?

Taip, juos lemia skirtingo amžiaus, vertės ir patikimumo šaltiniai. Tyrinėtojai juos vertina gana panašiai, bet dėl daug ko dar nesutariama. Panteono klausimai vis sprendžiami, bet galutinio atsakymo dar nematyti. Antai kai kas telpa į Žoržo

Diomezilio (George Dumezil) pateiktą indoeuropiečių dievų panteono schemą, bet ne viskas.

Prisimenu Jūsų darbo apie Perkūną (vėliau išleisto knyga „Senovės lietuvių dievas Perkūnas“) gynimą institute viduryje žiemos, kai artėjant prie išrišimo tarsi patvirtindamas verdiktą jis sugriaudė...

Išties taip buvo 1997 m. sausio 28 d., beje, per Nijolės vardines. Be to, disertacijos gynimui pasirinkau antradienį, nes ta savaitės diena man įsimintina ir kaip mano vaikų gimimo diena. Buvo žvarbi, vėjuota žiemos diena, ir staiga sugriaudė Perkūnas. Apie tai užsiminė ir gynimo komiteto nariai.

Ir koks Jums atsiskleidė tas vyriškas indoeuropietiškas lietuvių griausmavaldis dievas Perkūnas?

Ir J. Balys, ir Pranas Skardžius, beje, ir kai kurie estų ir suomių autoriai neseniai skelbtuose straipsniuose teigė, kad griaustinio dievas kadaise galėjo būti apskritai aukščiausiasis dangaus dievas. Aišku, mūsų šaltiniai rodo, kad galėjo būti ir už jį aukštesnis dievas Nunadievė, Andėvis, Okopirmas ar kitais vardais pavadintas, bet konkrečių duomenų apie tą aukščiausią dievą, kuris dažnai primena *deus otiosus*, arba pasitraukusį dievą, beveik nėra, mažai ką galima apie jį pasakyti. Jo vardo prasmę bandoma atkurti pagal kalbos duomenis, bet tai daugiau spėjimai...

Juk vyriausiasis baltų dievas kartais įvardijamas tiesiog Dievu...

Taip, kartais pavadinamas Dievu, bet kartais ir Perkūnas įvardijamas tiesiog Dievu. Kai griaudžia, apie Perkūną sakoma: „Dievas danguje pyragus mala“ arba „Dievulis barasi“ turint omenyje Perkūną.

Žemaičiai kartais pasako: Papunis brazd... Ar galima būtų teigti, kad baltų Dievo vardas yra tiesioginis krikščionybės skolinys?

Nemanyčiau, apie tokius dalykus samprotauti reikėtų atsargiai... O Perkūnas yra labai būdingas patriarchalinės indoeuropiečių visuomenės dvasiinės kultūros fenomenas, aiškiai išreikštas vyriškasis dievas. Baltų mitologijoje ir tautosakoje jis yra palyginti gerai išsilaikęs – tiek daug duomenų turi reta tauta. Žinome, ir kokia buvo jo išvaizda, ir kaip jis reikėsi danguje, ir už ką baudė. Dėl jo vardo laikaisi nuomonės, kad jis galėjo kilti iš

N. Laurinkienė su Nijole Balčiūniene, Jonu Vaiškūnu, Inija Trinkūniene ir kt. Jorės šventėje. Kulionys, Molėtų r. 2019 m. Nuotraukos iš asmeninio albumo.

veiksmazodžio *perti*, kuris nusako ne tik pėrimąsi pirtyje, jis vartojamas ir reikšme ‘mušti, trenkti’ ir panašiai.

Žemaičiai apie gavusį jį kailį vaiką sako: Tas kramaušys gava pertė...

Perkūno atributai rodo, kad jis yra būtent indoeuropiečių dievas – dangumi važinėja dvirāčiu (kartais keturračiu) vežimu, pasikinkęs ožius arba baltus arklius. Indoeuropiečiai prokalbės formavimosi metu jau turėjo vežimą, kuris kadaise buvo didelis civilizacinis žingsnis į priekį, nes juo klajokliai galėjo įveikti didelius atstumus. Germanų Toras taip pat gali būti vaizduojamas su ožiais, kurie yra labai būdingi griaustinio dievo gyvuliai. Tikriausiai tai susiję su tuo, kad indoeuropiečiai buvo gyvulių augintojai, be kita ko, turėję didžiules ožkų ir avių kaimenes. Tai atsispindi ir jų dvasinėje kultūroje.

Šiomet išleistas pastarasis didelis Jūsų darbas – knyga „Dangus baltų mitiniame pasaulėvaizdyje“. Atrodo, kad po dangiškojo Perkūno savybių susisteminimo jautėte skolą kitoms dangaus dievybėms? Kokius uždavinius ir tikslą sau kėlėte?

Iš pradžių tikslas buvo gal ir kuklesnis, bet bedirbant teksto apimtyms plėtėsi. Norėjosi išsiaiškinti, ar, sakysim, Saulę, Mėnulį ir kitus dangaus kūnus baltai buvo sudievinę, koku liapsniu jie buvo mitologizuoti. Ir siauriau – kiek galima kalbėti apie tai (kaip kadaise rašė Pranė Dundulienė, Haraldas Biezajis (Haralds Biezais), remdamasis latvių tautosaka, taip pat vokiečių religijotyryninkas Giunteris Lančkovskis (Günter Lanczkovski), kad Saulė buvo deivė, nors G. Beresnevičius šiuos teiginius vertino kritiškai. Tad rūpėjo išsiaiškinti, kaip buvo iš tikrųjų.

Iš pradžių ir aš buvau nepatikli, neskubėjau pasikliauti autoritetų požiūriais, vis dėlto nuodugnai tyrinėjant Saulės garbinimo likučius paaiškėjo, kad turiu priimti indoeuropeisto Leopoldo fon Šrioderio (Leopold von Schröder) XX a. pirmoje pusėje išreikštą poziciją, jog Saulė buvo sudievinas dangaus kūnas. Nes išlikę duomenų ne tik apie tam tikras jai skirtas daineles, bet ir užuominų apie jos kultą, jai skirtas apeigas ir ritualus. Kai kurie jų buvo užfiksuoti per rugiapjūtę: pavyzdžiui, Saulei buvo nusilenkiama, į ją buvo kreipiamasi sutartinių giesmėmis ar kitokiomis dainomis prieš tai nukėlus kepurę. Ir kitomis progomis vienokiu ar kitokiu būdu Saulė būdavo

pagerbiama. Pavyzdžiui, anksti pavasarį ar per saulėtekį, ar ypač per vasaros saulėgrįžą – per Rąsas, arba Kupolę. Istoriniai šaltiniai ir etnografija pateikia tam tikrų nuorodų (tai pasakojimai ar simbolinės formos) į soliarinį kultą ir per žiemos saulėgrįžą. Vis dėlto Saulės garbinimo likučių išliko, nors jie gana blankoki.

Intriguojantis mitas – dangiškosios vestuvės. Ką atskleidė jų tyrimas?

Pasirodė, kad danguje vyko panašūs dalykai, kaip ir žemėje. Dangus tarsi atkartodavo žemiškąjį gyvenimą. Reikėtų kalbėti ir apie tarptautinį dangiškųjų vestuvių mitą, kuris baltų mitologijoje paliko gana gilius pėdsakus. Mitas pasakoja apie tai, kad Mėnulis vedė Saulę, bet vėliau jis tapo jai neištikimas ir įsižiūrėjo nepaprastai švytinčią žvaigždę Aušrinę, arba Vakarinę (kitai sakant, planetą Venerą). Dėl to labai supyko ir Saulė, ir rūstusis teisėjas Perkūnas, kuris iš pykčio perskėlė Mėnulį (jį padalino). Taip paaiškinama, kodėl keičiasi jo fazės, kodėl iš pilnaties pereinama į delčią. Aušrinę M. Gimbutienė interpretuoja kaip baltų meilės deivę, o tautosakoje sakoma, kad ji buvusi nežemiško grožio. Ji buvo Saulės dukterė ir jos konkurentė, tarkim, tautosakoje pasakojama, kad Aušrinei gimstant, Saulė matė ir nujautė jos pranašumą, todėl tris dienas neužtekėjo.

Gal šis mitas primirštas? Aušrinės nebevardiname meilės deive, tuo reikalu kažkada galbūt buvo kreiptasi į Mildą?

Susiklostė tradicija, kad Milda laikoma lietuvių meilės deive, bet apie tai rašo tik XIX a. istorikas romantikas Teodoras Narbutas. Žinių apie ją išliko nedaug, manoma, kad jos šventykla buvusi dabartinės Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vietoje. Dar ji galėjo būti garbinama Aleksote, Kaune. Gal jos abi šią funkciją galėjo turėti?

O kokią reikšmę ir prasmę teiktumėte kasmetinei pavasarinei Perkūno ir Žemynos jungčiai ar tuoktuvėms?

Yra aiškinimų (ir aš panašiai galvoju), kad ne tik deivė Laumė gali būti interpretuojama kaip griaustinio dievo Perkūno situoktinė, bet ir Žemyna. Konkrečių siužetų apie jų vestuves neturime, bet pirmasis pavasarinis griaustinis yra mitologizuojamas, pirmosios pavasario perkūnijos atrakinamos žemės vaizdinys gal ir gali būti siejamas ir su vestuvių vaizdiniu. Ir Perkūno kulkos, kurias, kaip įsivaizduota, jis mėto iš dangaus, primena vyriškąjį lytinį organą, tad ir tomis

kulkomis, kaip ir pirmąją perkūnija, jis apvaisina žemę, padeda Žemei, arba Žemynai, atsinaujinti, atgimti. Kaip žinia, po pirmosios perkūnijos prasideda žemdirbystės sezonas, jau daug ką galima sėti, sodinti, be to, manyta, kad ji apvalydavusi žemę ir nuo kenksmingų jėgų, nuo Velino (Velnio) įtakos. Tad po pirmosios perkūnijos prie žemės jau nepavojinga liestis, vaikščioti basam, maudytis.

Kaip Perkūno antipodą paminėjote senovės dievą Veliną (Velnį). Koks jo santykis su krikščioniškuoju velniu?

Suprantama, kad tai netapatūs dalykai. Kita vertus, akivaizdu, kad krikščioniškoji ideologija paveikė Velnio vaizdinį. Remiantis etimologija Velnias, kaip ir Perkūnas, yra indoeuropietiškos kilmės personažas, bet kai kurios jo ypatybės, būtent sąsajos su chtoniškąja mitinio pasaulio sfera, leidžia spėti, kad jis buvo seniausiojo, ikiindoeuropietiškojo mitologijos etapo atstovas.

Perkūnas Velnį, požemio dievaitį, susijusį su mirusiųjų pasauliu, bando nuo žemės paviršiaus išstremti į požemį. Tad su Velnio mitologija siejasi įvairialypės idėjos – jis atstovauja ir archajiškesnius, ir vėlyvesnius pasaulėžiūrinius sluoksnius. Žodžio šaknimi ir kai kuriais prasmės niuansais Velnias artimas vėlėms, deivei Velionai, latvių Vėlių motinai ir kt.

Pirmojoje knygoje nagrinėjote kosmogoninius (pasaulio sukūrimo) mitus, kai kuriuos mitinius įvaizdžius, motyvus, mitologemas. Aiškinote Pasaulio medžio, svarbaus pasaulio struktūros modelio, raišką ir prasmes.

Prisimindama šį darbą tebemanau, kad ėmiausi nagrinėti vienus iš esmingiausių baltų pasaulėvaizdžio elementų. Svarbus senasis ciklinis laiko suvokimas; kiekvienas ciklas prasideda archetipinės pradžios išgyvenimu, o kiekviena pradžia susijusi su simboliniu pasaulio sukūrimu. Tai patvirtina ne tik lietuvių (baltų) ir kitų indoeuropiečių mitologija, bet net ir kitų žemynų kraštų mitai. Kasmetinis atsinaujinimas nuo seniausių laikų buvo nepaprastai svarbus, jis pasireiškė laiko, pasaulio ir žmonių regeneracija. Tai periodiškai savaip atkartodavome simbolinėmis formomis, kurios atpažįstamos ir kalendorinių dainų tekstuose, kalendorinėse apeigose. Mitiniam pasaulėvaizdžiui svarbiausios buvo žiemos ir vasaros saulėgrįžos – Saulės sugrįžimas, šviesos bei šilumos gausėjimas ir atvirkščiai, arba sužaliavimas, vešėjimas, branda ir palaiptnis nykimas...

Kasmetinis kalendorinis ciklas savaip atkartoja žmonių gyvenimo ciklą... Žiemos ir vasaros saulėgrįžos taškai ir juos lydinti šventės yra gana aiškūs, o ar galime atkurti, pavyzdžiui, pavasarinį lygiadienį žymėjusią šventę? Kuri galėtų būti kitų pavasarinų švenčių – Gandrinių (Blovieščių), Jorės (Jurginių), Velykų ir Užgavėnių – pirmavaizdis, jas siejanti ašis?

Taip, tikėtina, kad senoji, archajiškoji pavasario šventė yra išsiskaidžiusi į vėlesnį švenčių „tinklelį“... Taip galėjo nutikti, nes šventės patyrė chronologinę ir semantinę raidą. Trūksta knygelių, kurios glaustai ir aiškiai atskleistų pavasario sutikimo švenčių apeigas, jų priešistorę ir prasmę.

Esate minėjusi, kad baltų mitologijos tyrinėtojai yra nuveikę darbų, kurie svarbūs ir pasauliniame kontekste, bet per mažai žinomi?

Tenka pripažinti, kad darbai apie baltų mitologiją pasaulyje vis dar mažai žinomi. Kaip minėjau, žinomi M. Gimbutienės, šiek tiek A. J. Greimo, J. Balio darbai – tie, kurie paskelbti anglų kalba... Mūsų laikais rimtų didesnės apimties tyrimų tarptautinėje erdvėje nepasirodo, tik vienas kitas straipsnis. O jie būtini, nes baltų mitologijos duomenys įvairiais požiūriais svarbūs indoeuropėtikai ir plačiau. Pastebėjau, kad pastaruoju metu bando telktis, dalintis idėjomis ir atradimais prie Baltijos jūros gyvenančių tautų mokslininkai. Juk pravartu pasiaiškinti, kas buvo bendra, o kas savita, viename geografiniame areale kaimynystėje gyvenantiems baltams, germanams, finougramams, slavams. Juk baltų ir slavų ryšiai jau seniai pastebėti ir nebekelia abejonių.

Lietuviams svarbu pažinti savo dvasinį paveldą. Tačiau būtina baltų mitologijos tyrimus versti ir į kitas kalbas, kad jie būtų prieinami kitų kraštų mokslininkams ir visiems besidomintiems. Lietuvių humanitarams būtina jungtis į tarptautinių mokslinių problemų sprendimą kaip visateisiams pasaulio mokslinės bendruomenės nariams.

Nuo 2013 m. tapau Lietuvos UNESCO komisijos nacionalinio komiteto „Pasaulio atmintis“ nare. Stengiuosi, kad unikaliausi mūsų kultūros paveldo veikalai būtų įvertinti ir įrašyti į šio komiteto sudaromą registrą. Per tą laiką į jį buvo įtraukti Lietuvių mokslo draugijos tautosakos rinkiniai (XIX–XX a. I pusė), Kristijono Donelaičio autografa. 2019 m. į tą sąrašą pateko ir Simono Daukanto originaliosios kūrybos ir vertimų autografa.

Dabar esu folkoro ansamblio „Vilniaus dzūkuliai“, vadovaujamo Daivos Steponavičienės (Rugiaveidės), narė. Ansamblio vadovė prieš pora metų mane pakvietė jame dainuoti. Ansamblio tikslas – išsaugoti dzūkų etninės kultūros paveldą, su juo supažindinti visuomenę, ne tik vyresniąją, bet ir jaunąją kartą. Turiu galimybę kartu su kitais ansamblio nariais kurti įvairias temines programas, vėl pajusti dzūkišką atmosferą ir dainomis ją skleisti plačiojoje visuomenėje.

Jau kuris laikas esu Vydūno draugijos narė. Šio filosofo ir rašytojo idėjos mane nuo seno traukė ir domino. Pastarąsias dvi vasaras su šeima – vyru ir 9 metų anūke Maja Elžbieta – leidome vydūniečių stovykoje Bitėnuose, netoli Pagėgių. Ten kasdien po pusryčių ir po vakarienes dainuojame liaudies dainas ar rengiame poezijos skaitymus, kuriems pritariama kanklėmis. Gretimų vietovių bibliotekose, muziejuose pristatome savo knygas, dalyvaujame Vydūno atminties renginiuose, tvarkome įžymiųjų to krašto žmonių kapus. Džiaugiuosi, kad mano anūkė noriai važiuoja į šią stovyklą – jaunoji karta jaučia tikrąsias vertybes ir, matyt, pratęs mūsų tradicijas.

“MOTHER EARTH [ŽEMYNA]”

The conversation presents habil. Dr Nijole Laurinkienė, laureate of the National Jonas Basanavičius Award, researcher of Lithuanian folklore and mythology, author of four monographs and several dozen scientific articles. The researcher's father, Izidorius Šimelionis, was from the Lithuanian region of Peleša (in what is now Belarus), where longer than anywhere else in people's memories and language there remained archaic mythopoetic relics: for example the earth was called *Žemyna*, it was called on in cases of misfortune, the moon was called *Dzievaitis*, etc. This encouraged the future scientist to show an interest in the ancient Lithuanian worldview. She was also influenced by Lithuanian folklore researchers Donatas Sauka, Norbertas Vėlius, Algirdas Julius Greimas, the works of Balticist, Indo-Europeanist Vladimiras Toporovas. While studying Lithuanian Studies at Vilnius University, Laurinkienė actively participated in the activities of the ethnographic club Ramuva, she performed field work. In 1990, on the basis of her dissertation, a book was published, *Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose*. 1994 saw the release of the study *Senovės lietuvių dievas Perkūnas*, 2013 – detailed monograph *Žemyna ir jos mitinis pasaulis*, while in 2019 – *Dangus baltų mitiniame pasaulėvaizdyje*. The studies are based on data from historical sources, folklore, and extensive comparative material.